

Rauman seurakunnan lyhyt historia

- Seppo Sattilaisen kinkeriesitelmä 24.2.2005 Tarvolassa, Yrjölän talossa

Satakunta on Suomen vanhimpia maakuntia. Pitkän historian vuoksi tarkkoja päivämääriä eikä vuosia tiedetä. Varhaisen historian kirjoituksessa joudutaan usein tyytymään pidempien kehityslinjojen kuvaamiseen. Tämän vuoksi esimerkiksi Rauman srk ei vietä syntymäpäiviään, vaikka se perin vanha onkin.

Kristillinen seurakunta vakiintui Etelä-Satakunnan keskukseen Raumalle 1200-luvulla, jolloin siellä oletetaan olleen ensimmäisen puukirkon. Vehmas luonnonmaisema muuttui arvokkaaksi kulttuurimaisemaksi viimeistään 1350-luvun paikkeilla, jolloin seurakuntalaiset rakensivat käyttöönsä jyrkän Pyhän Kolminaisuuden kirkon. Toisen kirkon Raumalle rakensivat fransiskaanelijet luostarinsa yhteyteen todennäköisesti 1400-luvun lopulla.

Fransiskaanit eli harmaat veljet liikkivat saarnamatkoillaan Rauman lisäksi paljon myös maakunnassa. Näin he muokkasivat seurakuntien pappien ohella satakuntalaisia myötämielisemmiksi kristinuskolle. Fransiskaanit perustivat Raumalle kirkon lisäksi myös toisen merkittävän kulttuuritekijän: Collegium Raumensen eli alkeiskoulun kuoripoikia, papiksi aikovia ja muita tiedonhaluisia varten. Kyvykkäimmät jatkoivat yleensä Turun koulussa, josta saattoi sitten kirjoittautua yliopistoon. Kuuluisin Rauman pedagogion oppilas oli Martti Skytte; hänestä tuli uskonpuhdistuksen ajan ensimmäinen piispa Suomessa vuosiksi 1528 - 1550. Martti Skytte taitaa olla edelleenkin Suomen vaikutusvaltaisin raumalainen kautta aikain.

Kustaa Vaasan toteuttama uskonpuhdistus merkitsi luostarin ja seurakunnan joutumista puille paljaille varsin nopeasti. Luostarin loppu Raumalla oli, kun veljet karkotettiin luostarista v. 1538. Luostarikirkon omaisuus jouduttiin luovuttamaan kuninkaalle ja itse kirkko joutui sadaksi vuodeksi rappiolle - suola- ja tavaravarastoksi. Uskonpuhdistus merkitsi myös seurakunnalle vaikeita aikoja samoin kuin Raumalle kaiken kaikkiaan. Karkeasti ottaen voidaan sanoa, että kuningas otti pois etuja ja verotti raumalaisia antamatta yhtään mitään tilalle. Erityisen raskaaksi koki kaupungin varakkain porvaristo kuninkaan käskyn muuttaa tänne Helsinkiin uutta pääkaupunkia perustamaan. Usean vuoden vitkuttelun jälkeen ja kuolemanrangaistuksen uhallalla suurin osa porvaristoa

saatiinkin pakotetuksi tänne muutamaksi vuodeksi 1550-luvulla. Paluumuutto tapahtui sitten kyllä huomattavasti rivakammin, kun siihen saatiin erillislupa.

Rauman väkiluku lienee ollut tasaisesti muutaman sadan luokkaa pitkän aikaa. Esimerkiksi 1500 -luvun loppupuoliskolla asukasluku vaihteli enimmäkseen 400 ja 500 välillä. Ilmeisesti levottomat ajat estivät asukkaita vaurastumasta, mikä puolestaan vaikutti kaupungin väkilukuun.

Uskonpuhdistuksen aika ja erityisesti 1700-luvun alkupuoli merkitsi kirkolle kansan kasvattamista järkähtämättömällä kirkkokurilla, ahkeralla sanajulistuksella ja sakramenttien jakamisella. Seura-, perhe- ja kyläkunnissa opetettiin lukutaitoa, kristinoppia ja rukoushetkien pitoa. Kuiva lainjulistus, holhousmentaliteetti ja ankara johdonmukaisuus olivat kirkon tavaramerkkeinä tuona aikana.

Kuin vastavetona kirkon virallisen kuivalle ja ankaralle linjalle purskahti Suomen ensimmäiseksi herätysliikkeeksi - rukoilevaisuudeksi - muotoutunut herätys Laitilan Kalannissa, noin 30 km Raumalta etelään. Herätys lähti liikkeelle hurmoksellisissa merkeissä, mutta papisto kykeni kanavoimaan sen terveisiin hengellisiin uomiin kirkon piirissä. Liike antoi omat erikoiset mausteensa myös raumalaisten elämänkeittoon, sillä kaupunki oli vahvasti rukoilevaisten vaikutuspiirissä.

Rukoilevaisuus oli – ja on vieläkin – ikään kuin protesti virallisesti tunnustetulle elämänmuodolle. Sen voi sanoa olleen – ja olevan – valtakulttuurin esiin nostama vastakulttuuri, jollaisia kaikissa yhteisöissä on.

Isoviha (1713 - 1721) oli kovaa aikaa satakuntalaisillekin. Kaupungin ylin johto ja monet varakkaat raumalaiset olivat paenneet venäläisten verotusta ja ryöstelyä vieden Ruotsiin mukanaan irtaimen omaisuutensa. Rauman seurakunnan kirkkoherra oli ainoana virkamiehenä puolustamassa kaupunkilaisia ylivoimaisten ongelmien ympäröimänä. Isoavihaa seurasi kuitenkin korjaamisen aika, jolloin päästiin kiinni normaaliin, mutta vielä varsin niukkaan elämään. Kuvaavaa on, että isonvihan jälkeen toimitetussa manttaalikirjoituksessa kaupungissa oli vain 204 veronmaksuun kykenevää asukasta. Muuten Rauman väkiluku pysytteli koko 1700-luvun vähimmillään alle tuhannessa ja

runsaimmillaankin noin 1500 henkilössä. Suomen tilannetta kuvaa hyvin se, että Rauma oli tästä huolimatta viiden suurimman kaupungin joukossa.

Itämainen sota 1850-luvulla loi pohjan Rauman nousulle. Englanti asettui vapaakaupan kannalle ja veti muut maat mukaansa. Laivanrakennus ja meriliikenne nostivat Rauman huomattavien satamien joukkoon Suomessa. Merenkulku toi vaurautta: 1800-luvulla Rauman väkiluku kolminkertaistui 1500 henkilöstä 4800 asukkaaseen ja vuosisadan lopussa Rauma oli jopa Suomen suurin laivanvarustajakaupunki.

Kirkossa 1800-luku merkitsi puhdasoppisuuden ja valistuksen murtumista. Sääty-yhteiskunnan rapautuminen, uusi kirkkolaki, laki kunnallishallinnosta ja kirkon toiminnan sisäinen uudistuminen muuttivat vähitellen seurakunnan roolia myös Raumalla. Seurakunta opetti tarmokkaasti lukutaitoa ja kristinoppia, mutta kirkkoherrat olivat tiukin ottein mukana myös kaupungin ulkonaisessa kehittämisessä. Kaupungin tilan, väestön ja hallinnon kasvu vaativat kaiken paikallisen tietämyksen, myös sen mitä papistolla oli.

Rauman kehittymistä kuvaa, että se oli ensimmäinen kaupunki, joka palkkasi diakonissan, Cecilia Blomqvistin, seurakuntalaisten diakonisia ja sairaanhoidollisia tarpeita hoitamaan. Seurakunnassa oli kunniassa nuhteeton vaellus, sen siveellinen tila aika hyvä, toisin kuin menneinä aikoina. Ainakaan yhtä katkeria valituksia asiasta ei löydy. Rukoilevaisuuden hyvistä hedelmistä saatiin lisää pontta. Ainoan tahrin kilpeen teki juoppous – mikä oli varallisuuden seuraus.

Suomi, Rauma ja kirkko muuttuivat 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alkupuolella nopeaa vauhtia. Raumalla kaupankäynti vilkastui ja teollisuuttakin alkoi vähitellen nousta paikkakunnalle. Yhteiskunta ja kaupunki sen mukana muuttuivat monimuotoisemmiksi. Kirkon vastaus oli uusien toimintamuotojen kehittäminen. Varsinkin järjestäytyneiden maallikoiden toiminta eli ns. yhdistyskristillisyyden keräsi paljon ihmisiä piiriinsä. Myös lähetystyö alkoi orastaa. Konkreettisesti raumalaiset saavat nauttia tästä nykyisen kulttuuritalo Posellin – eli entisen rukoushuoneen - ja srkn kokous- ja koulutuskäytössä olevan Nuortentalon muodossa, jotka ovat noin sadan vuoden takaisia yhdistyskristillisyyden aikaansaannoksia.

Sen pontimena oli alussa ompeluseuratyö ennen kuin seurakunnat alkoivat vastata asiasta. Samoin pyhäkoulutyön, kuorotoiminnan, ja nuorisotyön idut olivat 1900 –luvun alussa. Raumalla kirkon toimintaa pidettiin tärkeänä, vaikka yhtenäiskulttuurin hajoaminen ja maallistuminen kiihtyivätkin tuona aikana. Maallistumisen aste kirkosta eroamisen muodossa oli paikkakunnalla hieman jäljessä muuta Suomea.

Talvi- ja jatkosota muutti Rauman seurakuntaelämää nopeasti. Kaupungin väestö kasvoi jyrkästi. Jäsenien määrä nousi sodan jälkeen vuoteen 1960 mennessä 20.000 henkeen. Samaan aikaan seurakunnassa yritettiin tulla toimeen vähäisellä työntekijämäärällä, eli muuttuviin oloihin ei kyetty eikä osattu heti vastata nopeasti, vaikka sota loi vahvan pohjan myös erilaisille sosiaalisille ja henkisille ongelmille. Voimat keskittyivät niin yhteiskunnassa kuin kirkossakin kriisiajan yli pääsemiseen. Vasta vuoden 1960 jälkeen alettiin satsata kenttätyöhön enemmän, kiitos seurakunnan talouden kohenemisen uuden verolain vuoksi.

Rauman seurakunta lähti talouden kohennutta vastaamaan teollistumisen tuomaan haasteeseen: tarjoamaan palveluja jäsenistön eri ryhmille. Tämä tapahtui osittain sammutetuin lyhdyin: toiminnan laajenemisesta ei rummutettu suureen ääneen, vaan luotettiin jäsenien ymmärtävän kansankirkolle tyypillisen, hiljaisen, ihmisten lähelle tulevan työn merkityksen. Käsité kansankirkko sai uuden merkityksen. Kirkko oli kansaa varten ja oikeutuksensa tehtävänsä ollessaan mukana kansan elämässä ja sen kohentamisessa. Tällöin kirkko oli myös erottamaton osa yhteiskuntaa ja sen väestön elämää. Niinpä kirkko saattoi olla mukana monien nykypäivänä yhteiskunnallisesti tunnettujen palvelujen kehittäjänä.

1900 –luvun lopussa seurakunnan palvelut lisääntyivät entisestään; seurakunta lunasti paikkansa kaupungissa osoittamalla tarpeellisuutensa etenkin päiväkerhotoiminnassa, lasten ja nuorten kasvatuksessa, diakonian uusissa eri muodoissa, aikuis- ja vanhustyössä ja erilaisissa kulttuuriin ja yhteisöllisyyteen liittyvissä toiminnoissa. Hengellinen perustehtävä oli mukana läpäisyperiaatteella kaikissa edellä mainituissa toimissa. Em. toimintojen lisäksi seurakunta toimi luonnollisesti myös perinteisillä hengellisen toiminnan saroilla; hartauselämä ja kirkolliset toimitukset olivat hengellisen elämän pohjana.

Rauman seurakunta lähti uudelle vuosituhannele noin 35.000 jäsenen ja 100 työntekijän voimin. Jäsenmäärältään katsottuna srk on yksi Suomen ev.-lut. kirkon suurimpia seurakuntia. Raumalaisittain sanottuna srk lähti uudelle vuosituhannele ”hyväs höyskäs”.

Edellä on kuvattu karkein pintavedoin noin 800 - 900 vuoden historia. Vaikka se ei suinkaan ole kattava kuvaus, niin jo siitäkin käy ilmi, että seurakunta on joutunut menemään monenlaisten aikojen, murrosten ja muutosten läpi. Toisinaan on eletty vakaita aikoja, toisinaan taas muutos on ollut hyvinkin nopeaa. Selvää on joka tapauksessa se, että muutos on ollut väistämätöntä ja kuulunut seurakunnan historiaan olennaisena osana. Tämän vuoksi seurakunnan kyky sopeutua muuttuviin olosuhteisiin ja kyky muuttaa toimintatapojaan ympäristön tarpeita vastaaviksi on ollut sen elinehto, vaikka yleisesti kai ajatellaan, että srk on pikemminkin vanhojen ajatusten ja käytötapojen ulkomuseo.

Mitä me tiedämme menneistä murroksista ja muutoksista? Varhaisimmista tapahtumista me tiedämme usein tietysti vähemmän ja tuoreemmista enemmän. Yllättävää on kuitenkin se, että tavalliset ihmiset saattavat tietää srkn tavallisesta toiminnasta ja sen sisäisestä luonteesta ja hengestä paikoitellen kovinkin vähän. Vaikuttaa siltä, että kansankirkko – ajatus ei enää kannata toivotulla tavalla.

Toki kirkon kynnyks on kovasti mataloitunut kansankirkkoidean myötä. Kirkon toiminta on kehittynyt monimuotoisemmaksi, mitä se on koskaan ollut. Ja kansainvälisestikin katsoen me taidamme jakaa kaksi maailman ykkössijaa kirkkojen sarjassa: olemme ilmeisesti maailman luterilaisin maa. Toiseksi toiminnan kirjo on laajinta maailmassa.

Tulevaisuuden taivaalla on kuitenkin harmaita pilviä. Vaikka Raumalla kuuluukin kirkkoon vielä keskiarvoa enemmän väestöä, niin muualla maassa on havaittavissa kehitys, joka laittaa miettimään seurakuntatyön tulevaisuutta. Ihmisten asenteet ovat muuttuneet paikoitellen varsin välinpitämättömiksi kirkkoa ja sen toimintaa kohtaan. Kirkkoa pidetään osana yhteiskuntaa, ja kirkon palveluita itsestään selvinä kaikille riippumatta jäsenyydestä. Kastettaville tarjotaan kirkosta eronneita kummeiksi, väestökisteriläisten hautaan siunaamisesta kieltäytyvää pappia katsotaan kummeksuen vaikka uusi hautaustoimilaki edellyttää vainajan tahdon kunnioittamista hautaamiskäytännössä jne.

Toisin sanoen ihmiset kansankirkkoajatus on omaksuttu vähän liiankin hyvin. Mittari on siis heilahtanut ääriasentoonsa, eikä siitä näytä olevan paluuta kuin takaisin päin. Jyrkempien suuntien äänet ovatkin voimistuneet viime aikoina kirkossa. Edessä on mielenkiintoinen tulevaisuus keskusteluineen toiminnan sisällöstä ja linjauksista.